

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАГМАСЕМАНТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОДИНИЦЬ ВСІХ РІВНІВ МОВИ

Мойсеєнко С.М.

У мовознавстві сучасного періоду можна спостерігати взаємодію різних напрямків у вивченні мови, що здійснюють значний внесок в освоєння її засобів, функціонування, структури і видів. Співіснування різних підходів у дослідженні мови і об'єднання зусиль вчених дає плідні результати для планомірного розвитку науки про мову. Відомо, що в більшості випадків не можливо провести чітку межу між численними аспектами вивчення мови. Взаємопроникнення різних напрямів дає можливість для більш комплексного, об'ємного, різнобічного дослідження мовних явищ.

Не можна не звернути увагу на факт існування двох етапів розвитку науки про мову: перший безпосередньо пов'язаний зі з'ясуванням будови мови, її системи; для другого характерне вивчення особливостей її функціонування, тобто вивчення мовлення. Був час, коли "парадигми" і "категорії" викликали особливий інтерес, проте тепер зусилля лінгвістів спрямовуються на вивчення мови (як усної, так і письмової) у двох "регістрах" (функціональних стилях) – стилі повідомлення та стилі впливу як найважливішого засобу людського спілкування, тобто в комунікативному плані. На зміну дослідженням, побудованим на формальних критеріях, прийшло прагнення до врахування "людського фактора" в мовознавстві, оскільки для того, щоб зрозуміти і пізнати мову, потрібно звернутися до його носія – людини, мовця, мислячої особистості. Безумовно, соціальна поведінка, в тому числі й мовленнєва діяльність, регулюється правилами, нормами мовленнєвої поведінки між комунікативно зобов'язаними членами суспільства. Отже, середовищем функціонування мови є людське суспільство.

Безумовно, сучасні умови розвитку науки вимагають функціонального опису мови для розробки її динамічної моделі. Звідси зрозумілий перехід від структурного аналізу, який вніс значний внесок у дослідження мови, до розвитку функціонального і розгляду мови в єдності структурного та функціонального підходів, необхідної для адекватного розуміння останнього. Таким чином, відповідні трансформації, зміна провідних напрямів, а іноді виявлення можливостей нових інтерпретацій у принципі вже відомих фактів, закономірне. Так, на перший план висунулася ідея про первинність змісту і вторинності вираження, так як інтерес лінгвістів зосередився на семантиці та лінгвістичній прагматиці.

Існування в сучасній лінгвістиці останніх десятиріч нової функціонально-прагматичної дослідницької парадигми, яка базується на принципі діяльності людини, зумовлює можливість прагмасемантичного підходу до одиниць усіх рівнів мови.

Проблема семантики постала в центрі уваги сучасної лінгвістики не тільки через те, що завдяки цьому аспекту розкривається комунікативна сутність мови, але й через те, що змістова сторона мови безпосередньо

пов'язана з пізнавальною діяльністю людини і являє собою область вивчення багатьох суміжних наук, – філософії, гносеології, літературознавства, інформатики та інших – що досліджують роль семантики в процесі формування знань і їх передачі.

Однією з невирішених проблем прагмалінгвістики є проблема співвіднесення семантики і прагматики. На думку Р.Познера [3: 198 – 199], це розмежування в лінгвістичному описі повинно ґрунтуватися на розмежуванні значення (sense) та вживання (use) слів у мовленнєвій комунікації.

На практиці проблема розрізнення мови (langue) і мовленнєвого вживання (parole) виражається в протиставленні семантики і прагматики.

Зв'язок і, більше того, неподільність семантики і прагматики найпростіше продемонструвати на прикладі лексичної семантики. Значення багатьох слів не може бути чітко сформульовано, або, точніше сказати, остаточно фіксоване без звернення до прагматичних чинників, тобто до умов мовленнєвого акту. Серед умов мовленнєвого акту, що розуміються в самому широкому сенсі слова, треба назвати учасників мовленнєвого акту, а також його місце і час. Зв'язок між значенням слова і мовленнєвим актом може формулюватися по-різному. Так, можна говорити про вплив мовленнєвого акту на значення слова, про прагматичну орієнтацію лексичного значення, нарешті, про відсилання до мовленнєвого акту, яке міститься в значенні слова.

Семантика і прагматика є пов'язаними між собою, доповнюють та зумовлюють одна одну. Семантика вивчає значення мовної одиниці, а прагматика реалізує це значення у певних комунікативних ситуаціях. Семантика вивчає пряме значення, первинну і вторинну номінацію, прагматика ж має справу з усіма видами значення, а також з результатами акту мовлення.

Однією з властивостей мовної одиниці є відношення між змістом та реалізацією змісту. Людський фактор визначається як провідне поняття прагмалінгвістики. Прагматика вивчає усі умови, за якими людина використовує мовні знаки [1: 139], при цьому під умовами використання мовних одиниць розглядаються умови вибору і вживання мовних одиниць з метою досягнення кінцевої мети комунікації [2: 62 – 71].

Перспективним вбачається встановлення зв'язків, співвідношення між семантикою і прагматикою в рівній мірі, що мають справу з мовним і прагматичним значеннями.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Колшанский Г.В. Коммуникативная функция и структура языка./Г.В.Колшанский – М.: Наука, 1984. – 174 с.
2. Цоллер В.Н. Экспрессивная лексика: семантика и прагматика // Филологические науки. – 1996. – № 6. – С. 62 – 71.
3. Pozner R. Semantics and Pragmatics of Sentence Connectives in Natural Language// Speech Act Theory and Pragmatics.1980.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Мойсеєнко Світлана Миколаївна – здобувач кафедри теорії та практики перекладу англійської мови, викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №1 Національного технічного університету України «КПІ»